

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 548 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
Nabijonova Feruza Valijon qizi	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
O'rinova Nilufar Muxammadovna	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
Tashpulatova Nodira Olimjon qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
Umbarova Nasiba Xolboy qizi	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ihombek o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)	47
Abduraxmanova Charos Burxanovna	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
Allanazarova Sadoqat Azimovna	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)	63
Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
Jumanov Sherzod Saloyevich	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari	78
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
Qahramonova Xumora Qahramonovna	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich	

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафазловна	
Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukhoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloevna	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtyayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukhoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafuz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Ta'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi 191 Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li	191
	Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli 196 Salomova Nargiza Sattorovna	196
	Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili..... 200 Shukurova Nargiza Ikramovna	200
	Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi	205
	Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna	210
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari 216 Uralova Nurxon Maxadovna	216
	Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna	220
	Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi	223
	Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz	226
	Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich	229
	Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович	233
	Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек	237
	Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi	240
	Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova	248
	Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna	251
	Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna	259
	Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi	264
	Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari..... 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li	269
	Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	273
	Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi	279
	Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi	283
	Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari 286 Xaytova Farida Kuchkarovna	286

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil.....	292
<i>Mashrapova Sevara Xabibovna</i>	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri.....	296
<i>Soyibova Bonu O'tkir qizi</i>	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati	301
<i>Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi...	305
<i>Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari	311
<i>Jumanova Iroda Shokirjon qizi</i>	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompEtensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
<i>Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi</i>	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
<i>Omonova Sarvinoz</i>	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
<i>Qodirqulova Ra'no</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
<i>Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi</i>	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
<i>Shirinov Otobek Tualovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
<i>Uralova Nurxon Maxadovna</i>	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
<i>Абдусаламова Адиба Каримджановна</i>	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
<i>Касимов А. Б.</i>	
Basketbolchilarning jamoaviy texnik harakatlarini takomillashtirish.....	344
<i>Mirzayev Xusniddin Abdusattor o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda zamonaviy o'qitish usullari.....	348
<i>Alimjanova Matlyuba Yunusovna</i>	
Socio-Psychological Mechanisms of Child Protection From Violence: International Experience and the Practice of Uzbekistan.....	351
<i>Ganiev Maksudjon Najim ugli</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	357
<i>Gafforova Sarvinoz Asrorovna</i>	
Chap qo'li yetakchi o'quvchilarni o'qitishda neyropedagogik yondashuvning pedagogik mohiyati va asosiy tushunchalari	361
<i>Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li</i>	
XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakatining Qashqadaryoga kirib kelishi va uning ta'lim tizimiga oid tarixiy-pedagogik ildizlari	369
<i>Sulaymonova Nilufar O'tkir qizi</i>	
Снижение коммуникативной тревожности студентов-филологов средствами театральных упражнений в обучении немецкому языку	372
<i>Галиуллов Марат Анварович</i>	
Педагогические условия совершенствования дидактических моделей обучения студентов в цифровой образовательной среде	376
<i>Рахматова Нигина Исломовна</i>	

O'smirlarda internet tobeligi namoyon bo'lishining shaxs xususiyatlariga ta'siri.....	380
<i>Djuxonova Noxida Xayotjonovna</i>	
Tarix darslarida "Educaplay" interaktiv o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	384
<i>Eshankulova Ma'mura Davlatovna</i>	
Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy faolligini ta'minlash: falsafiy tahlil va milliy dastur istiqbollari	388
<i>Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna</i>	
"Neyropsycore / Bo'g'irsoq" kompyuterlashtirilgan dasturi asosida 6-9 yoshli bolalarda eshituv-so'z-mantiqiy xotirani rivojlantirish samaradorligi.....	392
<i>Mirzajonova Eleonora Topvoldiyevna</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	395
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Raqamli ta'limda fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli	401
<i>Sh. A. Saidova, J. J. Kamolov</i>	
Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining yozuv kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni.....	410
<i>Jo'rayeva Zuhra Kamoliddin qizi</i>	
Integrativ o'qitish samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari mazmuni.....	414
<i>Kamol U. Mirzayeva</i>	
Oliy ta'lim tizimida dasturiy-konseptual modellashtirishning epistemologik va metodologik asoslari	419
<i>Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li</i>	
Imom G'azzoliyning farzand tarbiyasiga oid qarashlarini zamonaviy pedagogikaga joriy etish shart-sharoitlari.....	423
<i>Nabiyeva Aziza Komil qizi</i>	
Parsial o'quv dasturlarining pedagogik mazmuni, tuzilishi va boshlang'ich ta'lim metodikasidagi nazariy asoslari	429
<i>Saydillayeva Mehrnaz Bahodir qizi</i>	
FabLab va MakerSpace texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirish metodikasi	434
<i>Xudaykulova Saida Zakirovna</i>	
The Role of Qualified Teachers in Students' Career Choices.....	441
<i>Karimov Dostonjon Karimovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini mediatexnologiyalardan foydalanib o'qitish shart-sharoitlari	446
<i>Kalandarova Dilnoza Samandarovna</i>	
Koxlear implantatsiyadan keyingi bolalarni oila muhitida eshituv-bilish rehabilitatsiyalash strategiyalari va ularning samaradorligi	451
<i>Amatjanova Moxinur</i>	
Fanlararo yondashuv asosida ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash metodikasi	455
<i>Anorboyev Bekmurod Dilmurod o'g'li</i>	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	459
<i>Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi</i>	
Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining transformatsiyasi	464
<i>Baydjanova Dinora Karimovna</i>	
Akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish	469
<i>Boltayeva Qambar Abdullayevna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning konseptual asoslari	474
<i>Egamberdiyev Oyatillox Alisher o'g'li</i>	
Global ta'lim makonida raqamli kompetentlikni rivojlantirish: zamonaviy muammolar va innovatsion yechimlar	478
<i>Fazilova Zumrad Axmadovna</i>	
Immunitet tizimining yaxshi rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni va ahamiyati	481
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i>	

Project-Based Learning in Professional Education	485
<i>Mukhtarova Nozima Kuchkarovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	488
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	493
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Boshqa sohalardagilarga ingliz tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar	499
<i>Sardorova Mashxura Maxsudbekovna</i>	
Loyihaviy ta'lim texnologiyasining o'quvchilar mustaqil o'quv-izlanish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari	502
<i>Suyunova Marjona Xudoyshukur qizi</i>	
Individual Diagnosis of Genre and Spelling Errors in Mother Tongue Lessons Through AI Programs.....	506
<i>Tukhtayeva Muqaddas Olimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari	510
<i>Xolmatov Oybek Orifovich</i>	
The Role of a Rubric in Assessing the English Skills of Learners with Visual Impairments	514
<i>Sharipova Yoqut Qudratillayevna</i>	
Сущность, структура и содержание конфликтологической компетентности как компонента профессиональной культуры будущего педагога	518
<i>Мирзабдуллаева Дилхумор Эркиновна</i>	
Мнемотехника как средство формирования устной речи детей дошкольного возраста на занятиях английского языка	523
<i>Исроилова Шохсанам Учкунчон кызы, Мирзатова Гульшода Худойбердиевна</i>	
Социоэкономические факторы, влияющие на состояние психологического здоровья личности	529
<i>Собиров Абдулазиз Абдурозикович</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida kriptologik yondashuv vositasida ijodiy intellektni shakllantirish texnologiyasi	533
<i>Munisa Topilova Miravzalovna</i>	
Проектирование интеллектуальных систем управления и разработка их программного обеспечения	536
<i>Холматов Камолиддин Икромиддинович</i>	
Metacognitive Approaches in Error Correction: Methods and Pedagogical Technologies for Developing Metacognitive Competence in Future German Language Teachers	539
<i>Khasanova Ozodakhon Kurvonali kizi</i>	
Informatikaning nazariy asoslari fanining mazmuni va unga qo'yilgan me'yoriy-huquqiy talablar	544
<i>Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi</i>	

GLOBALLASHUV VA RAQAMLI JAMIYAT SHAROITIDA UMUMMADANIY KOMPETENTLIK TUSHUNCHASINING TRANSFORMATSIYASI

Baydjanova Dinora Karimovna

Farg'ona davlat universiteti tayanch doktoranti

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9384-2166>

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining mazmunan yangilanishi hamda transformatsiyalanish jarayonlari tahlil qilinadi. Umummadaniy kompetentlik an'anaviy madaniy bilimlar, qadriyatlar va ijtimoiy xulq-atvor me'yorlari bilan bir qatorda raqamli madaniyat, axborot etikasi, media savodxonlik, madaniyatlararo muloqot va virtual kommunikatsiya madaniyatini o'zida mujassam etgan integrativ sifat sifatida talqin etiladi.

Tadqiqotda kompetensiyaviy, madaniyatshunoslik, aksiologik hamda raqamli-pedagogik yondashuvlar asosida mazkur kompetentlikning zamonaviy mazmuniy komponentlari yoritib berilgan. Natijada umummadaniy kompetentlikni pedagogik ta'lim jarayonida shaxsning madaniy, kommunikativ, axborot, raqamli-etik va refleksiv tayyorgarligini ifodalovchi muhim kompetentlik sifatida rivojlantirish zarurligi ilmiy jihatdan asoslangan.

Kalit so'zlar: umummadaniy kompetentlik, globallashuv, raqamli jamiyat, raqamli madaniyat, media savodxonlik, axborot etikasi, madaniyatlararo muloqot, virtual kommunikatsiya, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik ta'lim.

Abstract: This article examines the processes of conceptual renewal and transformation of general cultural competence in the context of globalization and the digital society. General cultural competence is interpreted as an integrative personal quality that combines traditional cultural knowledge, values, and norms of social behavior with digital culture, information ethics, media literacy, intercultural communication, and the culture of virtual interaction.

The study reveals the contemporary content components of this competence through competency-based, cultural, axiological, and digital-pedagogical approaches. The findings substantiate the necessity of developing general cultural competence in modern pedagogical education as a key competence reflecting an individual's cultural, communicative, informational, digital-ethical, and reflective preparedness.

Key words: general cultural competence, globalization, digital society, digital culture, media literacy, information ethics, intercultural communication, virtual communication, competency-based approach, pedagogical education.

Аннотация: В данной статье анализируются процессы содержательного обновления и трансформации понятия общекультурной компетентности в условиях глобализации и цифрового общества. Общекультурная компетентность рассматривается как интегративное качество личности, объединяющее традиционные культурные знания, ценности и нормы социального поведения с цифровой культурой, информационной этикой, медиаграмотностью, межкультурной коммуникацией и культурой виртуального взаимодействия.

На основе компетентностного, культурологического, аксиологического и цифрово-педагогического подходов раскрываются современные содержательные компоненты данной компетентности. В результате обосновывается необходимость развития общекультурной компетентности в педагогическом образовании как важной характеристики, отражающей культурную, коммуникативную, информационную, цифрово-этическую и рефлексивную готовность личности.

Ключевые слова: общекультурная компетентность, глобализация, цифровое общество, цифровая культура, медиаграмотность, информационная этика, межкультурная коммуникация, виртуальная коммуникация, компетентностный подход, педагогическое образование.

KIRISH

XXI asrda jamiyat taraqqiyoti globallashuv, raqamlashtirish, axborot oqimlarining jadallashuvi hamda madaniyatlararo aloqalarning kengayishi bilan tavsiflanmoqda. Bugungi kunda inson faoliyati nafaqat real ijtimoiy muhitda, balki raqamli makon, virtual kommunikatsiya platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va global axborot

maydonida ham amalga oshirilmoqda. Bunday sharoitda shaxsning madaniy tayyorgarligi, ijtimoiy mas'uliyati, axborotdan ongli foydalanish ko'nikmalari, turli madaniy qarashlarga nisbatan tolerant munosabati hamda raqamli muhitda madaniyatli muloqot qila olish qobiliyati alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois umummadaniy kompetentlik tushunchasi zamonaviy ta'lim nazariyasi va amaliyotida qayta talqin qilinishi zarur bo'lgan muhim ilmiy-pedagogik kategoriyalardan biriga aylanmoqda.

An'anaviy yondashuvlarda umummadaniy kompetentlik, asosan, shaxsning umumiy madaniy saviyasi, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni anglashi, ijtimoiy xulq-atvor me'yorlariga rioya qilishi, san'at, tarix, til, milliy va umuminsoniy qadriyatlardan xabardorligi bilan izohlangan. Biroq globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida ushbu tushuncha yanada kengroq mazmun kasb etmoqda. Endilikda umummadaniy kompetentlik faqat madaniy bilimlarga ega bo'lishni emas, balki turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish, global axborot oqimlarini tanqidiy baholash, raqamli muhitda axloqiy me'yorlarga rioya etish, virtual kommunikatsiyada madaniyatli munosabat bildirish hamda o'z madaniy pozitsiyasini ongli ravishda ifoda eta olishni ham o'z ichiga oladi.

Raqamli jamiyatning shakllanishi umummadaniy kompetentlik mazmuniga yangi komponentlarni olib kirmoqda. Xususan, media savodxonlik, axborot xavfsizligi madaniyati, raqamli etikaga rioya qilish, onlayn muloqotda mas'uliyatli xatti-harakatlarni namoyon etish, turli manbalardan olinayotgan axborotni tahlil qilish va baholash qobiliyati shaxsning umumiy madaniy tayyorgarligining ajralmas qismiga aylanmoqda. Chunki raqamli makonda shaxs nafaqat axborot iste'molchisi, balki axborot yaratuvchisi, tarqatuvchisi va madaniy muloqot subyekti sifatida ham namoyon bo'ladi. Bu esa umummadaniy kompetentlikni raqamli madaniyat bilan uzviy bog'liq holda qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi.

Globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida umummadaniy kompetentlik shaxsning umumiy madaniy saviyasi bilan cheklanmay, uning raqamli madaniyati, axborotga tanqidiy munosabati, madaniyatlara muloqotga tayyorligi, virtual muhitda axloqiy va mas'uliyatli xatti-harakatlarni amalga oshira olishi hamda o'z faoliyatini refleksiv baholash qobiliyatini ham qamrab oluvchi murakkab, ko'p komponentli kompetentlik sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur holat ushbu tushunchani zamonaviy pedagogik tadqiqotlar doirasida chuqurroq o'rganish va uning yangi nazariy modelini ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Umummadaniy kompetentlik tushunchasi pedagogika, madaniyatshunoslik, kommunikatsiya nazariyasi va raqamli ta'lim tadqiqotlarida turli yondashuvlar asosida talqin qilinadi. An'anaviy pedagogik yondashuvlarda mazkur tushuncha shaxsning umumiy madaniy saviyasi, ijtimoiy xulq-atvor me'yorlarini egallashi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglashi hamda madaniy muhitda o'zini munosib tutish qobiliyati bilan bog'liq holda izohlanadi.

Kompetensiyaviy yondashuv vakillari kompetentlikni shaxsning bilimlari, ko'nikmalari, qadriyatlari va amaliy faoliyat tajribasining uyg'unlashgan natijasi sifatida talqin qiladilar. Mazkur yondashuv umummadaniy kompetentlikni faqat nazariy bilimlar bilan emas, balki real ijtimoiy va kasbiy vaziyatlarda namoyon bo'ladigan madaniy xulq-atvor, kommunikativ moslashuvchanlik hamda refleksiv fikrlash bilan bog'liq holda o'rganish imkonini beradi. Shu jihatdan umummadaniy kompetentlik shaxsning jamiyatda faol, mas'uliyatli va madaniyatli ishtirok etishini ta'minlovchi muhim sifat sifatida qaraladi.

Madaniyatlararo kompetentlik bo'yicha tadqiqotlarda M. Byram va D. K. Deardorff yondashuvlari alohida ahamiyat kasb etadi. M. Byram madaniyatlararo kommunikativ kompetentlikni til, madaniyat, munosabat va muloqot strategiyalarining o'zaro bog'liq tizimi sifatida talqin qiladi. D. K. Deardorff esa interkultural kompetentlikni baholashda bilimlar, munosabatlar, ko'nikmalar va ichki natijalar uyg'unligiga e'tibor qaratadi. Ushbu yondashuvlar globallashuv sharoitida umummadaniy kompetentlikni madaniyatlararo muloqotga tayyorlik, o'zga madaniyatlarni anglash, tolerantlik va kommunikativ moslashuvchanlik bilan bog'liq holda qayta talqin qilish zarurligini ko'rsatadi.

Raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik mazmuniga yana bir muhim yo'nalish - raqamli madaniyat kirib kelmoqda. Yevropa Komissiyasining DigComp 2.2 raqamli kompetentlik doirasi raqamli texnologiyalardan ishonchli, tanqidiy va xavfsiz foydalanish uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar va munosabatlarni tizimlashtiradi. Bu esa umummadaniy kompetentlikni zamonaviy sharoitda media savodxonlik, axborot xavfsizligi, onlayn muloqot etikasi, raqamli iz qoldirish madaniyati va virtual muhitdagi ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'liq holda tahlil qilish zarurligini asoslaydi.

Umummadaniy kompetentlik tushunchasi ilgari madaniy bilimlar, qadriyatlar va ijtimoiy xulq-atvor me'yorlari bilan bog'liq holda izohlangan bo'lsa, hozirgi davrda uning mazmuni sezilarli darajada kengayib bormoqda. Globalashuv ushbu tushunchaga madaniyatlararo muloqot, tolerantlik, global fuqarolik va madaniy xilma-xillikni hurmat qilish kabi jihatlarni olib kirgan bo'lsa, raqamli jamiyat media savodxonlik, axborot etikasi, raqamli madaniyat hamda virtual kommunikatsiya madaniyatini uning ajralmas komponentlariga aylantirmoqda.

1-jadval: Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik mazmunining transformatsiyasi

Yondashuv / manba yo'nalishi	An'anaviy talqin	Zamonaviy transformatsiya	Umummadaniy kompetentlikka ta'siri
Kompetensiyaviy yondashuv	Bilim, ko'nikma va qadriyatlarning shaxs faoliyatida namoyon bo'lishi	Kompetentlikni real vaziyatlarda qo'llash, refleksiv baholash va moslashuvchan harakat qilish bilan bog'lash	Umummadaniy kompetentlik nazariy bilimdan amaliy-madaniy xulq va refleksiv faoliyatga o'tadi
Madaniyatshunoslik yondashuvi	Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni bilish, madaniy merosni anglash	Madaniy xilma-xillikni qabul qilish, madaniy identiklikni saqlash va global qadriyatlarni anglash	Milliy, umuminsoniy va global qadriyatlar uyg'unligi shakllanadi
Interkultural yondashuv	O'zga madaniyat vakillari bilan muloqot qilishga tayyorlik	Madaniyatlararo muloqot, tolerantlik, boshqa dunyoqarashlarni tushunish va hurmat qilish	Kompetentlik madaniyatlararo kommunikativ tayyorgarlik bilan boyiydi
Global fuqarolik yondashuvi	Jamiyatda ijtimoiy mas'uliyatli ishtirok etish	Global muammolarni anglash, barqaror rivojlanish, tinchlik va fuqarolik mas'uliyatiga tayyorlik	Shaxsning global ijtimoiy mas'uliyati va fuqarolik pozitsiyasi kuchayadi
Raqamli-pedagogik yondashuv	Axborotdan foydalanish va oddiy kommunikatsiya ko'nikmalari	Media savodxonlik, axborot etikasi, raqamli xavfsizlik, virtual muloqot madaniyati	Umummadaniy kompetentlik raqamli madaniyat va onlayn xulq etikasi bilan integratsiyalashadi
Aksiologik yondashuv	Madaniy, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarga hurmat	Qadriyatlarni real va virtual muhitda ongli tanlash, baholash va himoya qilish	Shaxsning qadriyatli pozitsiyasi raqamli va global makonda namoyon bo'ladi
Refleksiv yondashuv	O'z xulq-atvori va faoliyatini tahlil qilish	Raqamli iz, onlayn muloqot, axborot iste'moli va madaniy pozitsiyani tanqidiy baholash	Kompetentlik o'zini anglash, o'zini nazorat qilish va o'zini rivojlantirish bilan boyiydi

Jadvaldan ko'rinadiki, globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik ko'p komponentli, dinamik va integrativ xususiyat kasb etmoqda. U endilikda faqat madaniy bilimlarni egallash yoki ijtimoiy xulq-atvor me'yorlariga rioya qilish bilan cheklanmaydi. Aksincha, shaxsning real va virtual muhitda madaniyatli faoliyat yuritishi, axborotni tanqidiy baholashi, turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqotga kirishishi, milliy va global qadriyatlar o'rtasida muvozanatni saqlashi hamda o'z faoliyatini refleksiv tahlil qila olishini ham qamrab oladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, umumlashtirish, tizimlashtirish va konseptual modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Nazariy tahlil yordamida umummadaniy kompetentlik, global kompetentlik, madaniyatlararo kommunikativ kompetentlik, raqamli kompetentlik va media savodxonlikka oid ilmiy-pedagogik manbalar o'rganildi. Qiyosiy tahlil orqali umummadaniy kompetentlikning an'anaviy va zamonaviy talqinlari o'zaro solishtirildi. Kontent-tahlil asosida xalqaro hujjatlar hamda ilmiy manbalarda mazkur kompetentlik bilan bog'liq asosiy tushunchalar, mezonlar va tarkibiy komponentlar ajratib olindi.

Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi.

Birinchi bosqichda umummadaniy kompetentlikning an'anaviy ilmiy talqinlari tahlil qilindi.

Ikkinchi bosqichda globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida mazkur tushunchaga ta'sir etuvchi yangi omillar aniqlashtirildi.

Uchinchi bosqichda xalqaro konsepsiyalar va ilmiy manbalar asosida umummadaniy kompetentlikning zamonaviy tarkibiy komponentlari tizimlashtirildi.

To'rtinchi bosqichda olingan nazariy natijalar umumlashtirilib, umummadaniy kompetentlikning transformatsiyalashgan mazmuni bo'yicha konseptual xulosalar ishlab chiqildi.

Manbalarni tanlashda ularning mavzuga bevosita aloqadorligi, ilmiy-metodologik ahamiyati, pedagogik ta'lim kontekstida qo'llash imkoniyati hamda globallashuv, raqamli kompetentlik, global fuqarolik va madaniyatlararo muloqot masalalarini yoritish darajasi hisobga olindi. Tahlil jarayonida ilmiy maqolalar, xalqaro tashkilotlar materiallari, kompetensiyaviy yondashuvga oid nazariy manbalar hamda raqamli kompetentlik bo'yicha konseptual hujjatlar o'rganildi.

Tadqiqot natijalarini talqin qilishda umummadaniy kompetentlikning transformatsiyasi uchta asosiy mezon asosida baholandi: birinchidan, tushunchaning mazmuniy kengayishi; ikkinchidan, uning tarkibiga yangi komponentlarning kirib kelishi; uchinchidan, real va virtual ijtimoiy-madaniy muhitda namoyon bo'lish shakllarining o'zgarishi. Mazkur yondashuv tadqiqotda umummadaniy kompetentlikni statik tushuncha sifatida emas, balki globallashuv va raqamli jamiyat ta'sirida doimiy ravishda yangilanib boruvchi dinamik pedagogik kategoriya sifatida tahlil qilish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasi an'anaviy mazmundan kengroq, murakkabroq va dinamik pedagogik kategoriya sifatida namoyon bo'lmoqda. Ilgari ushbu kompetentlik, asosan, shaxsning umumiy madaniy saviyasi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglashi, ijtimoiy xulq-atvor me'yorlariga rioya qilishi hamda madaniy muhitda o'zini tutish qobiliyati bilan izohlangan bo'lsa, bugungi sharoitda uning tarkibiga raqamli madaniyat, media savodxonlik, axborot etikasi, virtual kommunikatsiya madaniyati va madaniyatlararo muloqotga tayyorlik kabi yangi komponentlar ham kirib kelmoqda.

Tadqiqot natijalari umummadaniy kompetentlikning transformatsiyasi uchta asosiy yo'nalishda kecha-yotganligini ko'rsatdi. Birinchidan, uning mazmuni madaniy bilimlar doirasidan chiqib, real va virtual muhitda madaniyatli faoliyat yuritish ko'nikmalarini ham qamrab olmoqda. Ikkinchidan, globallashuv ta'siri ostida ushbu kompetentlik madaniyatlararo muloqot, tolerantlik va global fuqarolik mas'uliyati kabi jihatlar bilan boyib bormoqda. Uchinchidan, raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik axborotni tanqidiy baholash, raqamli etikaga rioya qilish hamda onlayn muloqotda madaniy me'yornlarni saqlash kabi sifatlar bilan uzviy bog'lanmoqda.

2-jadval: **Umummadaniy kompetentlik transformatsiyasining asosiy yo'nalishlari**

Transformatsiya yo'nalishi	An'anaviy mazmun	Zamonaviy mazmun
Madaniy yo'nalish	Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni bilish	Madaniy xilma-xillikni anglash va hurmat qilish
Kommunikativ yo'nalish	Ijtimoiy muloqot madaniyati	Madaniyatlararo va virtual muloqot madaniyati
Axborot yo'nalishi	Axborotdan foydalanish	Axborotni tanqidiy tahlil qilish, media savodxonlik
Raqamli-etik yo'nalish	Xulq-atvor me'yorlariga rioya qilish	Onlayn muhitda etik, mas'uliyatli va xavfsiz harakat qilish
Refleksiv yo'nalish	O'z xatti-harakatini baholash	Real va raqamli faoliyatini tanqidiy tahlil qilish

Jadvaldan ko'rinadiki, umummadaniy kompetentlik endilikda faqat shaxsning madaniy bilimlari yoki tarbiyaviy sifatleri bilan cheklanmaydi. U shaxsning global axborot makonida qanday faoliyat yuritishi, turli madaniyat vakillari bilan qanday muloqot qilishi, raqamli platformalarda qanday axloqiy pozitsiyani egallashi hamda o'z faoliyatini qay darajada refleksiv baholay olishi bilan ham belgilanadi. Bu esa mazkur tushunchani zamonaviy pedagogik ta'limda yangicha talqin qilish zarurligini ko'rsatadi.

Bo'lajak pedagoglar uchun umummadaniy kompetentlik alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki pedagog nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki o'quvchilarda madaniy dunyoqarashni, axborotdan foydalanish madaniyatini, raqamli muhitda mas'uliyatli xulq-atvorni hamda madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantiruvchi shaxs hisoblanadi. Shu sababli pedagogik ta'lim jarayonida umummadaniy kompetentlikni rivojlantirishda an'anaviy madaniy-ma'naviy tarbiya bilan bir qatorda media savodxonlik, raqamli etika, axborot xavfsizligi va global fuqarolik madaniyatiga ham alohida e'tibor qaratish zarur.

Tadqiqot natijalari globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlikning mazmuni kengayib, u madaniy, interkultural, axborot-tahliliy, raqamli-etik va refleksiv komponentlar uyg'unligidan iborat integrativ kompetentlikka aylanayotganini ko'rsatadi. Mazkur holat ushbu tushunchani zamonaviy ta'lim mazmuniga mos ravishda qayta talqin qilish hamda pedagogik ta'lim dasturlariga integratsiyalash zarurligini asoslaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari umummadaniy kompetentlik tushunchasining mazmunan kengayib, zamonaviy ta'limning muhim integrativ kategoriyalaridan biriga aylanayotganligini ko'rsatdi. Aniqlanishicha, mazkur kompetentlik endilikda faqat madaniy bilimlar, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy xulq-atvor me'yorlarini egallash bilan cheklanmaydi. U shaxsning madaniyatlararo muloqotga tayyorligi, axborotni tanqidiy baholash qobiliyati,

raqamli muhitda mas'uliyatli va etik xatti-harakatlarni amalga oshirishi, media savodxonlikka egaligi hamda real va virtual ijtimoiy makonda o'z madaniy pozitsiyasini ongli ravishda namoyon eta olishini ham qamrab oladi.

Tahlillar asosida umummadaniy kompetentlikning transformatsiyasi uchta asosiy yo'nalishda namoyon bo'lishi aniqlandi. Birinchidan, uning mazmuni milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglashdan madaniy xilma-xillikni hurmat qilish hamda global fuqarolik mas'uliyatini his etish darajasigacha kengaymoqda. Ikkinchidan, an'anaviy kommunikativ madaniyat madaniyatlararo va virtual muloqot madaniyati bilan boyib bormoqda. Uchinchidan, raqamli jamiyat ta'siri ostida media savodxonlik, axborot etikasi, raqamli xavfsizlik va onlayn xulq-atvor me'yorlari ushbu kompetentlikning ajralmas tarkibiy qismlariga aylanmoqda.

Shu munosabat bilan pedagogik ta'lim jarayonida umummadaniy kompetentlikni rivojlantirishda an'anaviy madaniy-ma'naviy tarbiya bilan bir qatorda raqamli madaniyat, media savodxonlik, axborot xavfsizligi, virtual kommunikatsiya etikasi va global fuqarolik madaniyatini shakllantirishga ham alohida e'tibor qaratish zarur.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Pedagogik ta'lim dasturlariga umummadaniy kompetentlikning raqamli va interkultural komponentlarini integratsiyalash.
2. Bo'lajak pedagoqlarda media savodxonlik, axborot etikasi va raqamli xavfsizlik ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus modullarni joriy etish.
3. Umummadaniy kompetentlikni baholashning zamonaviy mezonlari va diagnostik indikatorlarini ishlab chiqish.
4. Mazkur kompetentlikning virtual muhitdagi namoyon bo'lish ko'rsatkichlarini aniqlashga qaratilgan amaliy tadqiqotlarni kengaytirish.
5. Global fuqarolik va madaniyatlararo muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogik texnologiyalarni ta'lim amaliyotiga tatbiq etish.

Kelgusida umummadaniy kompetentlikning raqamli transformatsiya sharoitidagi rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash, uning tarkibiy tuzilmasini empirik jihatdan asoslash hamda pedagogik ta'lim samaradorligiga ta'sirini baholash bo'yicha ilmiy izlanishlarni davom ettirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Байденко В.И. Компетентный подход в высшем образовании: методологические и методические вопросы. - М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. - 114 с.
2. Зимняя И.А. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. - 2003. - №5. - С. 34-42.
3. Компетенции в образовании: опыт проектирования / под ред. А.В. Хуторского. - М.: ИНЭК, 2007. - 327 с.
4. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. - Clevedon: Multilingual Matters, 1997. - 124 p.
5. Deardorff D.K. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization // Journal of Studies in International Education. - 2006. - Vol. 10, No. 3. - P. 241-266.
6. Wilson C., Grizzle A., Tuazon R., Akyempong K., Cheung C.K. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. - Paris: UNESCO, 2011. - 192 p.
7. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. With New Examples of Knowledge, Skills and Attitudes. - Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
8. Council of Europe. Digital Citizenship Education Handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2019.
9. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. - Oxford: Wiley-Blackwell, 2010.
10. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. - London: SAGE Publications, 1992.
11. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. - New York: Teachers College Press, 2020.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.